

Hrvatska književnost je prišla v stik s Shakespearom in njegovimi deli v začetku prejšnjega stoletja. Spočetka so se zanj zanimali samo posamezniki, ki so bolj ali manj po naključju naleteli na kako njegovo delo. Ko se je razvila naša novejša književnost in so se razširili književni in kulturni pogledi hrvatskih pisateljev 19. stoletja, se je povečalo tudi zanimanje za tuje književnosti, s tem pa tudi za Shakespeara. Število bralcev, ki jim je bil Shakespeare pri srcu, in pisateljev, ki so si ga vzeli za vzor, se je od ilirske dobe neprenehoma večalo, dokler se ni ob koncu stoletja Shakespearov pomen pokazal v celotnem hrvatskem književnem življenju: v časopisih in časnikih, v številnih prevodih, vplivih na nekatere pisatelje in naposled v repertoarju gledališča, kjer je imel Shakespeare v Miletičevi dobi vodilno vlogo. Odsev Shakespeara v našem kulturnem okolju je prešel nekaj dob: začel se je v tridesetih letih s prevodi odlomkov iz posameznih del, nadaljeval se je s prevodi nemških priredb in nemških prevodov v hrvaščino v začetku druge polovice 19. stoletja, ob koncu stoletja pa prihajajo že dobri prevodi njegovih del iz angleščine, objavljeni v tisku ali igrani v gledališču. Od prvih omemb Shakespearovega dela in zelo skopih podatkov o njem in njegovih delih v ilirski dobi se vzporedno z razvojem hrvatske književnosti širi tudi krog poznavalcev Shakespeara, pišejo že izvirne prikaze o njem in njegovih delih, na prehodu v novo stoletje pa vse to izpopolnjujejo zelo izčrpni Dukatovi prispevki k hrvatski shakespeareologiji. Skratka, v vsej hrvatski književnosti 19. stoletja je zdaj manj, zdaj bolj čutiti Shakespearovo prisotnost; ob njem so se navduševali tako romantiki kakor realisti, tako »stari« kakor »mladi«; Shakespeare je zapustil v razvoju hrvatske književnosti neizbrisne sledove.

Rudolf Filipović

PRESERNOVA PROŠNJA ZA ŠTIPENDIJO ŠOLNINSKEGA FONDA V LETU 1819

Nazadnjaški absolutistični Metternichovi vladi ni bilo všeč, da bi se preveč mladine posvetilo višjim naukom,¹ zato tudi ni določila za srednješolske štipendije nobenih zneskov iz svojih izčrpanih in zadolženih državnih blagajn. Kljub temu pa je imel študent ljubljanskih latinskih šol na razpolago večje število rodbinskih štipendij² in tudi nekaj štipendij splošnega javnega značaja. Seveda so te podeljevali le študentom z odličnim uspehom in vzornim vedenjem.

Taka javna štipendija je bila štipendija kranjskega šolninskega štipendijskega fonda (Unterrichtsgelder Stipendiatfond ali Unterrichtsgelder Fond-Stipendium). Izplačeval jo je po odobritvi dunajske študijske komisije in ilirskega gubernija c. k. združeni plačilni urad v Ljubljani na roko, t. j. licejskemu ekonomu, ki je potem vsoto razdelil koristnikom štipendije. Celotna vsota in tudi število štipendijskih mest se je v teku let spreminjalo, ker so štipendijo izplačevali iz obresti naloženega kapitala. Tako je n. pr. v šolskem letu 1819/1820 znašala celotna vsota štipendij 1230 goldinarjev konvencijske (t. j. kovinske ali srebrne) veljave. Omenjena štipendija je bila namenjena normalčanom, gimnazijcem in filozofom ljubljanskega liceja. V letu 1819/1820 jo je prejemalo 5 normalčanov (vsak po 30 gld. konvencijske veljave na leto), 12 gimnazijcev (vsak po 50 gld.) in 6 filozofov (vsak po 80 gld. na leto).³

Glavnica šolninskega štipendijskega fonda se je večala vsako leto z denarjem, ki ga je moralo študijsko ravnateljstvo odstopiti študijskemu fondu od prejete vpisnine; ravnateljstvo si je namreč smelo pridržati od celotne pobrane vpisnine le eno tretjino za upravne izdatke, ostali dve tretjini pa je moralo oddati.⁴ Del glavnice so naložili v državne obveznice dne 29. oktobra 1816 razpisanega prostovoljnega državnega posojila,⁵ ki ga je razpisala dunajska vlada z namenom, da bi vzela iz prometa čim hitreje in čim največ nizko notirajočega papirnatega denarja (dunajske veljave). Ker je bil v takratni Iliriji zaradi francoske denarne reforme leta 1810 v vsem javnem in gospodar-

skem življenju edino le srebrni denar zakonito plačilno sredstvo in je imel dunajski papirnati denar leta 1817 približno le eno tretjino nominalne vrednosti (ki pa se je z dneva v dan slabšala), je jasno, da se je splačalo nalagati denar v državne obveznice, ki so se obrestovale po 5 % in so obresti izplačevali v konvencijskem, dobrem srebrnem denarju.⁸

V letu 1819 je znašal prihranek iz šolninskega fonda nakupljenih 3500 v konvencijski veljavi se obrestujočih državnih obveznic že letnih 255 goldinarjev.⁹ Zaradi tega so lahko razen že podeljenih štipendij ustanovili še štiri nova štipendijska mesta, in sicer letnih 140 goldinarjev za dve filozofski in letnih 100 goldinarjev za dve gimnazijski štipendiji; ostalo pa bi tvorilo rezervo za nadaljnje štipendijsko mesto. Za ta nova štipendijska mesta, razpisana dne 1. oktobra 1819, so se mogli potegovati vsi dobro študirajoči revni gimnazijci in filozofi. Kmalu po tej razglasitvi pa je bila dne 22. oktobra 1819 razglašena še tretja prosta štipendija¹⁰ za dijake filozofskega študija s priglasitvenim rokom do 15. decembra 1819. Še pred zadnjim datumom je bila z odlokom dvorne študijske komisije z dne 6. novembra 1819, ki ga je posredoval licejskemu ravnateljstvu gubernijski intimat z dne 26. novembra 1819, filozofska štipendija splošno zvišana na letnih 80 goldinarjev konvencijske veljave.⁹

Študijsko ravnateljstvo je moralo seznaniti dijake z razpisom štipendije na dva načina: s tem da so odredbo gubernija prebrali v vsakem razredu in s tem da so v vednost vsakomur nabili odredbo še na zunanji strani licejskih vrat; razen tega pa je odredbo natisnil tudi ljubljanski lokalni časnik.¹⁰

Pogoji za doseg štipendijskega mesta so bili povsod enaki: prosilec je moral vložiti prošnjo na gubernij in jo temeljito dokumentirati, t. j. predložiti krstni list, šolsko in npravstveno spričevalo za zadnja dva semestra, spričevalo o prestanih osepniceh ali o zaščitnem cepljenju in seveda tudi ubožno spričevalo. Gubernij je posamezne prošnje obravnaval na internih sejah in jih potem odstopil študijskemu ravnateljstvu liceja, ki je moralo sestaviti tabelarni pregled prosilcev in predlagati najbolj vredne kompetente. Ravnateljstvo je moralo upoštevati poleg zakonitih predpisov še namig gubernija, da naj se ozira pri predlogih za filozofsko štipendijo na take študente, ki že uživajo gimnazijsko štipendijo, da bodo le-to pri prestopu v višji razred (t. j. iz drugega humanitetnega razreda v prvi letnik filozofije) izpraznili kakemu gimnazijcu.¹¹ Ocenjevalna lestvica je torej bila: najboljše šolsko in npravstveno spričevalo, eventualna, že podeljena nižja štipendija in naposled tudi resnična potreba.

Še preden je bilo licejskemu ravnateljstvu znano, da je štipendija šolninskega fonda povišana na 80 goldinarjev, je zaprosil za razpisano štipendijo med drugimi tudi France Prešeren,¹² takrat filozof prvega letnika ali logike. Prešeren je vložil dokumentirano prošnjo na gubernij šele dne 19. novembra 1819, t. j. po razglasitvi tretje proste štipendije, a še en dan pred skrajnim priglasitvenim rokom štipendije, razpisane dne 1. oktobra 1819. Prošnja sama se nam ni ohranila, pač pa lahko sklepamo, da je bila pravilno dokumentirana, ker je o njej razpravljala gubernij pod predsedstvom gubernijskega svetnika Mayra dne 26. novembra 1819. Ohranjeni originalni zapisnik seje je uradno kratek, vendar pa nam navaja, kje moramo iskati podatke dokumentirane Prešernove prošnje: v predlogu kompetentov, ki ga je sestavilo filozofsko študijsko ravnateljstvo v posvetovanju z licejskim ekonomom, Francetom Hladnikom.

Ohranjeni originalni sejni zapisnik ima sledečo vsebino:

Unter[richts] Geld[er] Stip[endium]
Sitzung am 26. 9er 1819
Gubernial Rath Mayr

1500/4035

Franz Preschern Philosoph im 1. Jahr bittet am 19/26 d. M. um ein Unterrichts-gelder Stipendium.

Dieses Gesuch wäre nebst den früher angelangten in Bureau ruhenden diesfälligen dokumentirten Gesuchen und zwar sub № 13634/34 der philo-

sophischen Studiendirection gegen Rückzug zur Verfassung und Vorlage der Verdienstabelle und des Besetzungs Vorschlages mit der Erinnerung zu zumit(h)(ei)(l)(e)n, daß in dem Anbetracht, weil

a.) der zur Kompetenz für die 2 neu kreirten, für die philosophischen Schüler bestim(m)ten Unterrichtsgelder Stipendien mit dießortiger Verlautbarung № 12411 am 1. 8^{br} d. J. besti(m)mt gewesen Termin am 20. d. M. verstrichen ist und der für ein altes Unterrichtsgelder Stipendium mit dießortiger Verlautbarung № 13676 am 22. 8^{br} d. J. anberaumte Kompetenz Termin am 15. künftigen Monats X^{br} verstrichen wird;

b.) sich die bis nun eingelangten Gesuche auch auf das erwähnte 3te philosophische Stipendium beziehen und

c.) unter den Bittstellern auch einige bereits mit Gymnasial Unterrichtsgelder Stipendium theilten Kompetenten erscheinen; von der philosophischen Studiendirection

1. die Verdienstabelle über die dermal zugemittelten Gesuche zu erfassen, jedoch solle erst nach Auslauf des zur Kompetenz für das 3te philosophische Stipendium besti(m)mt Termin abzuschließen und

2. in dem zu erstattenden Besetzungsvorschläge zugleich durch die mit einem Gymnasial Unterrichtsgelder Stipendium theilten Kompetenten der Bedacht zu nehmen seyn werden; und die durch Vorrückung in höhere Stipendiengentnisse erledigt werdenden Stipendien wieder den Gymnasial Schülern zuzutheilen.

Laibach am 22. 9^{br} 819.

Exped. am 22. 9^{br} 819

Kunstl [l. r.]

Ko je Prešeren vložil 19. novembra 1819 prošnjo za štipendijo šolninskega fonda, je vedel, da se zanj upravičeno poteguje, ker so njegova šolska in nraštvena spričevala ustrezala pogojem; preskrbeti si je moral le še ubožno spričevalo, kar pa mu gotovo ni bilo težko. Prešernovo ekonomsko stanje in gospodarski položaj njegovih staršev je bil po letu lakote pač tak, da je mladi filozof upravičeno upal na povoljno rešitev prošnje. Kajti »štipendije šolninskega fonda so po visokem normalnem odloku z dne 18. maja 1784 namenjene kot podpora odlično študirajočim dijakom nepremožnega sloja. Potemtakem imajo do nje upravičene zahteve samo odlično študirajoči mladeniči, nikakor pa ne posebne kategorije« (Gubernijski akti, konvolut A [prim. opombe] št. 17512/4556 ad 15600 et 16914, z dne 7. I. 1820).

Prešeren je vložil prošnjo sicer tik pred skrajnim prigrasitvenim rokom prvega razpisa, a gotovo z namenom, da bi jo obravnavali še pri prošnjah prvega razpisa — skrajni prigrasitveni rok za štipendijo prvega razpisa z dne 1. oktobra 1819 je bil namreč 20. november. Ker pa je bila medtem razglašena še štipendija z dne 22. oktobra 1819 s skrajnim prigrasitvenim rokom 15. decembra, je študijska direkcija liceja še počakala s sestavljanjem tabele upravičencev¹³ in je prošnje prvega razpisa, ki jih je vrnil gubernij, obravnavala skupno s prošnjami drugega razpisa, kar je seveda rešitev prošenj prvega razpisa zavleklo. Za oba razpisa se je prijavilo ena in dvajset upravičencev, in sicer 6 filozofov drugega letnika ali fizike in 15 filozofov prvega letnika, torej 14 Prešernovih sošolcev, med katerimi so bili: Burger Jožef iz Krašnje, Čuber Jožef iz Radeč, Fink Janez iz Poloma pri Kočevju, von Höffern Feliks iz Ljubljane, Laschan Ignac, von Lichtenberg Graf Siegfried iz Novega mesta, Melzer Anton iz Ljubljane, Nord Alojzij iz Postojne, Oblak Franc iz Braslovč, Petrič Janez, Prusnik Franc, Ramutha Jožef vsi iz Ljubljane, Vovk Simon iz Radovljice in Zuderman Jakob iz Kranja. Za vseh 21 upravičencev je sestavil verjetno licejski ekonom Franc Hladnik dne 26. decembra 1819 »zaslužno tabelo« (Verdienst-Tabelle), in sicer po abecednem redu upravičencev. Ta tabela ponavlja pri vsakem prosilcu na kratko bistvene podatke, ki so pač prepisani iz originalov dokumentiranih prošenj; podatke navaja v sledečem zapovrstju:¹⁴

1. ime in priimek upravičenca, 2. rojstni kraj, 3. starost, 4. ime očeta, njegov poklic in službena leta, 5. premoženje staršev oz. upravičenca, ako

nima staršev, 6. kdo od staršev živi, 7. šolski uspeh v zimskem in letnem semestru, 8. vedenje, 9. ali uživa prosilec štipendijo ali drugo podporo, 10. število bratov in sester, 11. zdravje, 12. opombe.

Podatki o Prešernu so zabeleženi v 13. razpredelku tabelarnega pregleda in se glasé — prepisani iz originala — sledeče: 1. Preschern Franz Schüler des 1. philosoph. Jahres, 2. Rodain aus Oberkrain, 3. 18, 4. Simon Preschern Bauer, 5. Ein Grundstück, 6. nicht verweiset, 7. durchaus 1te Classe mit Vorzug [v zimskem semestru]; Durchaus 1te Classe mit Vorzug und 3ter Prämisier [v letnem semestru] zu Laibach, 8. erste Classe mit Vorzug, 9. — 10. 6, 11. Die natürlichen Blättern überstanden, 12. Der Vater ist kränklich; die Hube mit großen Abgaben belastet; die Nachbarschaft hat heuer der Schauer getroffen.¹³

Na podlagi tabele upravičencev je sestavil takratni stolni prošt in ravnatelj filozofskega študija, Matevž Ravnikar (Ravnicher), poročilo guberniju¹⁴ z dne 26. decembra 1819, kjer navaja upravičence v sledečem redu, ki ga tudi utemeljuje: 1. Franc Strohmayr (2. letnik), 2. Jožef Burger, 3. Jakob Jahn iz Gorij (2. letnik), 4. Vovk Simon, 5. Jakob Zuderman, 6. Janez Petrič, 7. Fink Janez, 8. Nord Alojzij, 9. Prešeren France, 10. Ignacij Laschan, 11. Ramutha Jožef, 12. Anton Melzer, 13. Franc Prusnik, 14. Cuber Anton (2. letnik), 15. Mihael Verne (2. letnik), 16. Franc Debelak (2. letnik), 17. Franc Oblak, 18. Von Höffern Feliks, 19. Siegfried von Lichtenberg, 20. Cuber Jožef, 21. Janez Gorišek (2. letnik).

V predlogu zapovrstja upravičencev navaja Ravnikar malo spremenjene podatke iz tabelarnega pregleda. Ti podatki pričajo, da so bili na liceju točno poučeni ne samo o obnašanju in o nadarjenosti prosilcev, temveč da so imeli tudi točno sliko o izvenšolskem življenju kompetentov. Ravnikarjevo poročilo o Prešernu se glasi: 9no loco: den Preschern Franz, Schüler des 1ten philosophischen Jahres. Er war dritter Prämisier in der 2ten Humanitäts-Classe, und dürfte sich auch an der Philosophie unter den vorzüglicheren Schülern behaupten. Sein Vater ist kränklich, und muß aus dem mit großen Abgaben belasteten Grundstücke 7 Kinder versorgen.

Gubernij je osvojil le delno Ravnikarjev predlog. V odlokih 17099 in 17512 z dne 7. januarja 1820 je sporočil filozofskemu študijskemu ravnanstvu imena sledečih štipendistov: 1. Franc Strohmayr, 2. Jožef Burger, 3. Alojzij Nord.

Vsem ostalim prosilcem so prošnje in priloge vrnili z opombo: »Dem Gesuche des Bittstellers kann für dermal nicht willfahrt werden.«¹⁵ Prešeren je torej zaman upal na štipendijo!

Pričanja iz poznejše dobe pravijo o Prešernu, da je živel v gimnazijskih letih v izobilju.¹⁶ Gornji ohranjeni dokumenti kakor tudi vsi dokumenti o Prešernovi prošnji za Prešernovo rodbinsko ustanovo pa jasno kažejo, da smo imeli doslej o ekonomskih prilikah Prešerna-študenta (vsaj za leta 1819 do 1821) precej deformirano sliko, kajti dokumenti govoré za to, da finančni položaj mladega filozofa ni mogel biti posebno rožnat, čeprav je verjetno, da trde revščine ni trpel.

Podatki, ki so vzeti pač iz ubožnega spričevala, pričajo, da se je ekonomski položaj Prešernovega očeta po letu lakote (1817) poslabšal. V letu 1819 je bilo majhno posestvo² obteženo s težkimi dajatvami; položaj pa se je poslabšal zaradi toče, ki je napravila v okolici Vrbe najbrž precej škode. V takih okoliščinah in pri številu sedmeró nepreskrbljenih otrok je jasno, da ni mogel France misliti na podporo od doma, temveč da se je moral zanašati le na majhno podporo stricev, predvsem pa na samega sebe. V šolskem letu 1819/1820 je bil instruktor otrok v domu deželnosodnega svetnika Jožefa Laurina.¹⁷ Že to, da se je moral Prešeren ukvarjati s korepeticijami in inštrukcijami, govori za mojo gornjo domnevo pa tudi za to, da podpore stricev niso mogle biti posebno velike.¹⁸ Sicer pa je moralo dejstvo, da mladi filozof ni kazal nič kaj preveč veselja za duhovski stan, gotovo tudi vplivati na višino podpor s strani stricev.²

Finančni položaj Prešernov je moral biti vsekako tak, da ga je uvrstil ravnatelj Ravnikar v predlogu za gubernij utemeljeno v prvo polovico upravičencev. Ravnateljstvo pa je bilo točno poučeno o razmerah posameznikov in je vedelo celo za take potankosti, kakor n. pr. da Jakoba Zudermana podpira njegov stric, dekan iz Kranja; da je govorilo o podatkih v ubožnem spričevalu Ignaca Laschana kot o preveč nedoločenih; da je opozarjalo na to, da bi mogel podpirati Antona in Jožefa Čubra njun brat, dr. Anton Čuber itd. Pri Prešernu pa ni navedenega nič kaj takega, pač pa stoji v opombi točna oznaka slabega ekonomskega stanja Prešernovega očeta. Niti z besedico pa ni omenjena podpora Prešernovih stricev, katere je Ravnikar vsaj po imenu moral poznati.

Preseneča tudi sama prošnja za štipendijo. Ako bi Prešeren živel v izobilju, gotovo ne bi čutil potrebe prositi za štipendijo šolninskega fonda, pač pa bi počakal na Prešernovo rodbinsko ustanovo, za katero je bil predlagan že leta 1817.² Tudi bi o njegovem blagostanju vedel sam ravnatelj Ravnikar in bi to vsaj omenil v predlogu za gubernij, saj je v njem navajal celo tako podrobnost, kakor je n. pr. sledeča o Prešernovem sošolcu Janezu Finku: »Sein Armuthszeugniß lautet sehr kläglich; indessen ist es doch zu unbestimmt, und der äußere sehr saubere Anzug des jungen Mannes scheint auf keinen Bittelstab der Mutter zu deuten. Auch befindet er sich dermalen in einer guten Kostcondition bey dem Kaufmann Bernbacher.« Vidimo, da se je ubožno spričevalo pri prošnjah upoštevalo res le nazadnje, toda upoštevalo se je vendarle — in to precej kritično. Vse kaže, da je iskalo ravnateljstvo tudi po privatni iniciativi podatkov o prosilcih. Ako motrimo sedaj iz tega vidika podatke o Prešernu, moramo priti do zaključka, da je Prešernovo imenovanje na devetem mestu predloga zelo objektivno in pretehtano.

Za presojo Prešernovega finančnega stanja bo morda важно dejstvo, da je bil v šolskem letu 1819/1820 osvobojen imatrikulacijskih taks, ki so jih morali plačati tisti, ko so prestopili na filozofski študij. Ohranjen je namreč izkaz o teh taksah, kjer beremo sledeče podatke: Individueller Ausweis über den Betrag d. v. d. diesjährigen Hörern d. philosoph. Studiums unter dem 18. Februar 1820 eingehobenen Im(m)atrikulationstaxen... Hörer d. ersten philosophischen Jahrganges als neu eingetretene: 53. *Prešern Franz v. Rodinje in Oberkrain...* Vom gemeinen Stande: *Bauernsohn* — Stifflinge oder Unterrichtsgelder — befreyt: *befreyt*.¹⁰ Ta podatek bo tehten samo v tem primeru, ako se bo dalo ugotoviti, ali je bil Prešeren osvoboden zaradi odličnega uspeha ali zaradi revščine. Doslej še nisem mogel tega ugotoviti.

Vse navedeno že precej točno govori proti izjavi, ki ve povedati o Prešernovem blagostanju v ljubljanskih študentovskih letih. Proti tej izjavi pa govori še zanimivo dejstvo, da je študijsko ravnateljstvo predlagalo sintaksista Prešerna že 30. decembra 1817 za drugo mesto Prešernove rodbinske ustanove in da je v podatkih podčrtavalo, da mora Prešernov oče skrbeti za osem nepreskrbljenih otrok.² To so podatki, ki govoré bolj za težaven kot pa dober ekonomski položaj. Še bolj presenetljivo pa je dejstvo, da je Prešeren, ki je že bil predlagan za višjo štipendijo (Prešernova ustanova je znašala približno 100 goldinarjev), kljub temu prosil — ker so Prešernovo ustanovo zaradi redukcije obresti in nejasnega finančnega stanja zavlačevali — za nižjo štipendijo šolninskega fonda, za katero se je javilo kar 21 prosilcev. Pri tako visokem številu prosilcev je imel gotovo manj izgledov, da bo štipendijo dobil, kakor pri Prešernovi ustanovi, kjer je bilo predlaganih zgolj pet upravičencev. Ako Prešeren (ki je gotovo vedel, da je predlagan za Prešernovo ustanovo — saj si je zanj preskrbel tudi potreben rodovnik) ni mogel dočakati, da bi bila zadeva s to ustanovo dokončno urejena, je jasno, da je videl v štipendiji šolninskega fonda začasen izhod iz neprijetnega finančnega položaja.

Niti ena sočasna izjava filozofskega ravnateljstva, ki je bilo točno poučeno o socialnem položaju učencev, ne govori o Prešernovem izobilju. Nasprotno pričajo vsi ohranjeni podatki teh let, da je veljal celo za revnega študenta, ki ga starši niso mogli podpirati. Da, v zapisniku gubernijske seje

z dne 2. marca 1821 stoji o prosilcih za Prešernovo rodbinsko ustanovo dobesedno tole: »Auch scheint es die Billigkeit zu fordern, daß man diesen armen Studenten (t. j. Blažu Urevcu, Francetu Prešernu in Jožetu Prešernu), die auf diese Unterstützung schon hart warten, ihre Stipendien ... flüßig mache...«²

Ker so sočasne izjave in podatki šolskih predstavnikov guberniju gotovo zanesljivi, moramo poznejše podatke o Prešernovem blagostanju v šolskem obdobju let 1819 do 1821 jemati s precejšno rezervo, zlasti še zato, ker so iz druge roke in iz veliko poznejše dobe, kakor so šolski podatki. O Prešernovem blagostanju je zvedel Janez Trdina³⁰ šele leta 1857; sestra Lenka pa kakega izobilja niti ne omenja. Vse torej kaže, da Prešeren v teh letih ni živel v izobilju, pač pa si je moral ob pičli podpori stricev služiti denar s kondicijami in inštrukcijami ter je videl v Prešernovi ustanovi ali v štipendiji šolninskega fonda izhod iz neprijetnega gmotnega položaja. Teh brig ga je odrešila šele Prešernova rodbinska ustanova, podeljena mu z odlokom gubernija z dne 2. marca 1821.³¹

Iz tega vidika bo razumljiva marsikatera črta Prešernovega značaja in tudi nekoliko pesimistični ton njegovih zgodnjih pesmi.

Opombe: Dokumenti o Prešernovi prošnji za štipendijo šolninskega fonda niso bili doslej znani. Edini, ki je vedel zanje, je bil pokojni prešernoslovec dr. Avgust Zigon, ki je nekaj listin izločil iz gubernijskega arhiva in jih združil neurejene v nov konvolut brez posebne oznake. Toda tudi dr. Zigon še ni vedel za pravo vzročno zvezo, ker ni imel v rokah vseh podatkov. Te sem postopoma odkrival v zvezi z dokumenti za Prešernovo rodbinsko ustanovo, in sicer v arhivu bivšega licejskega rektorata (danes v Osrednjem državnem arhivu Slovenije). Citirani Zigonov konvolut sem začasno označil z A, licejske akte pa z LA. — Originali Prešernove prošnje se niso ohranili, ker je dobil Prešeren vse dokumente nazaj. Manjkajo tudi točni prepisi. —

¹ Mal: Zgodovina slovenskega naroda II., 422. — ² D. Ludvik: Prešeren in Prešernova ustanova (rokopis). — ³ LA št. 272 z 27. I. 1820 in št. 1285 z 4. II. 1820. — ⁴ LA No. 5423/1816 z 31. V. 1816. — ⁵ Mal l. c. str. 592. — ⁶ Mal l. c. str. 588/592. —

⁷ LA št. 14757/3456 z 11. XII. 1818 in št. 12411 z 1. X. 1819. — ⁸ LA št. 13676/1819 z 22. XI. 1819. Ta štipendija je bila že starejšega datuma. — ⁹ Št. 7002 in 15402 z 26. XI. 1819 (citirano po A št. 144 et 155 z 26. XII. 1819). — ¹⁰ LA št. 12411 z 1. X. 1819. — ¹¹ LA št. 15600/1819 z 22. XI. 1819. — ¹² A št. 1500/4035 z 26. XI. 1819. — ¹³ A št. 17099/1819 z 24. XII. 1819. Počakala je na zahtevo gubernija. —

¹⁴ A št. 144 et 155 z 26. XII. 1819. Napako v podatku 10 je Ravnikar v svojem predlogu popravil. — ¹⁵ A št. 17099 et 17512 z 7. I. 1820. — ¹⁶ Kidrič: Prešeren II., str. 34, 37. — ¹⁷ Kidrič l. c. 35. — ¹⁸ Tudi dr. Kidrič navaja (Prešeren II., 35), da so strici preskrbovali Franceta le s potrebnim »drobižem«. — ¹⁹ LA akti za leto 1820 ad Nr. 18. — ²⁰ Janez Trdina: Dve ljubici (LZ 1905, str. 12). — ²¹ Glej opombo 2. Popravi: Kidrič: Prešeren II., str. 34.

Dušan Ludvik

CANKARJEVO »OČIŠČENJE IN POMLAJENJE« V FRANCOŠCINI

Znano predavanje »Očiščenje in pomlajenje«, ki ga je imel Ivan Cankar v Trstu 20. aprila 1918, je bilo komaj dva meseca potem, ko je bilo objavljeno v ljubljanskem »Napreju« (27.—29. aprila 1918), prevedeno v francoščino. Še v času vojne namreč je ob pospešeni propagandi za ustanovitev Jugoslavije in v borbi za njeno bodočo notranjo ureditev, ki naj bi slonela na demokratskih načelih, prinesla to predavanje julijska številka II. letnika švicarske revije »Yougoslavie« (1918, 218—19), ki je izhajala od 31. julija 1917 v Ženevi. Bilo je sicer močno skrajšano, toda tako, da je podalo vodilne misli Cankarjevih izjav. Prevod je bil natisnjen v sklopu nepodpisanega članka »Réorganisation des partis politiques slovénes«, v katerem je pisec poročal o pomladitvi in preosnovi vseh slovenskih političnih strank v letih 1917—18 in tudi socialno-demokratske. Uvodoma je člankar poudaril velik politični